

**Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, VT 1893
: L 40:89 A /**

Rydberg, Viktor,

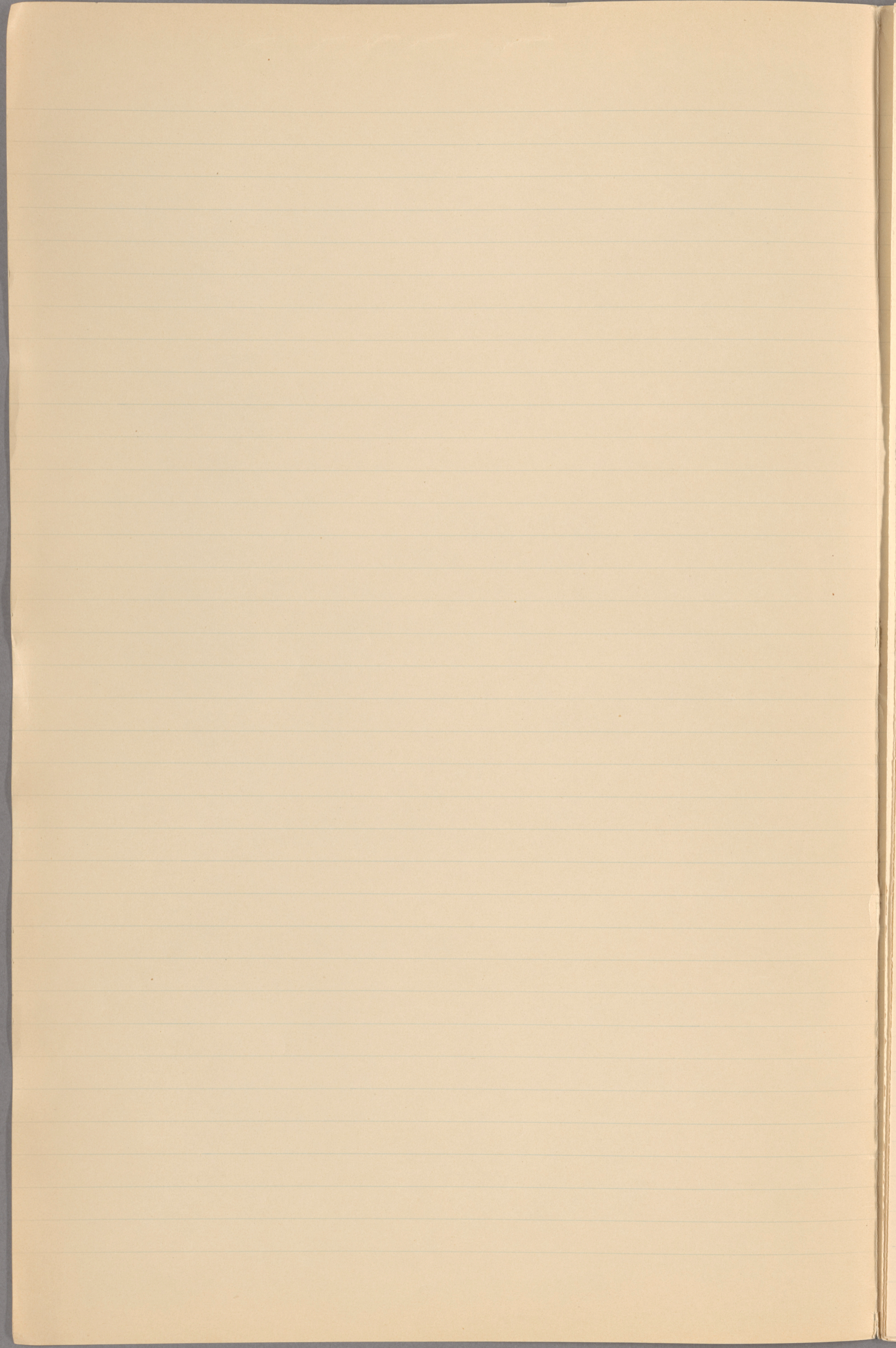
HS L 40:89 A

National Library
of Sweden

N° 27

23/5 1893

I förd. nitt. fredag hade jag till ämne: fotografien i dess förhållande till
Konsten, särskildt målarkonsten. Jag råkade då besvara frågan: hvilken inverkan
kan man vänta, att fotografien skall i den närmaste framtiden utöfa på konsten.
Denna fråga är verkligen en för dagen. Vill nämligen ^{målar} Konsten hålla be-
gränsa sig inom det område, som den yngre naturalismens fader Courbet
åt henne anvisade och vill hon försaka alla andra mål, än det, som hon för
honne utpekade, att nämligen nämligen med exakt objektivitet och utan
minsta inblandning af personliga egenskaper, ^{vidtagna} ~~personliga~~ som kärlekstränning,
minnen, fantasi och geni hos målaren hjälpa, återgifva den s. k. verkligheten,
hvarmed Courbet menade de bilder de yttre föremålen framställa på öfret näthinnor — vill hon hålla sig inom dessa gränser ö återgifva sig med denna uppgift,
då är det alla utöfningen till att för målarkonstens yttersta tid snart,
är inne. Hon har då hjälpa icke velat vara annat än ett slags fotografi,
hvari kameraplåten ersätter af människögat och människohanden, och målarkonsten
är under denna förstaktning förlorad, ty människögat och människohanden
kunna icke i ringaste mån täfla med fotografiplåten i exakt
och minutös återgifning af en s. k. ^{objektiv} verklighet, som är obemängd med till-
räcker ur människohandelen.

Ingen fara, hette det ännu för kort tid sedan. Kan vi nästan naturligt-
vis nedgifva, onde naturalisterna, att vi icke kunna täfla med fotografien i
afseende på liniernas, formernas minution noggrannhet. Men det väsentliga
i måleri är icke linier och former, utan färger. Hvad som afbildas sig
på ögonens näthinnor, det är icke ^{linietekniker} linier, utan färger. Och färger
kan fotografien icke återgifva. Måleri är tryggt. Fotografien
kan icke intränga på det område, d. v. s. vår fader Courbet anvisat oss.
Det är klassicisterna, icke vi, som lida af inträng af fotografien, ~~icke~~
^{det är} klassicisterna, som lade huvudvikt på linier och former,
ej vi, som lägga huvudvikt på färggifningen.

Men för sedan denna trygghets känsla uttalats, har fotografien
bevärat öfvertrifva de gränser, som naturalismen ansett öfver-
stigliga. Fotografien är på väg att eröfra äfven färgområdet,
och när ni skett, skall den minutös exakt het, hvarmed hon
återgipit formerna, antagligen visa sig i rätt, hvarpå hon åter-
gipit färgerna. Det påstås redan nu, att de s. k. fotografier (i
fotokamrier, som för några dagar sedan lär blifvit framlyfta

23/5. 93.

i den parisiska fot:klubben, liksom fulländade akvareller. Är detta påstående förkastadt, kan det dock hvarken dag o. helit vara fullgiltig sanning. Och hur går det då? Naturalismen är redan hundra gånger vederlagd med teoretiska skäl; men det har icke haft till fullo sin ämyftade verkan. Naturalismen har också gjort konstnärerna och konstverken utmärkade; ty man hittar efter hand vid att se ofullkomliga naturkopior, s. ha ingenting af personlighet, originalitet, fantasi och geni. Men sin praktiska vedeläggning i sin faktiska dödsträtt för den gamla fotokromien. Ty om denna håller hvad den lovar, skall den utan nöda gifva oss allt som bauerbet aldrig var målarkonstans uppgift att gifva oss. ~~Et vidant~~ Måleri har då icke längre något raison d'être.

Från denna fråga, s. gäller den närmaste praktiken, i spegeln, jag till den om det inflytande, s. fotografien redan utöfvar på konsten. Detta inflytande är i själva verket genomgripande, ehuru det verkar så långsamt, att man behöfver se tillbaka ett stycke i tiden, till den tid, då fotografien ännu var i sin barndom, för att till fullo känna ^{helt} detta. Och med hvare år, s. gör, gör sig detta inflytande allt mer gällande, speciellt genom uppfinnningen af kronofotografien, medelst hvilken hvare rivelse i naturen, hos djuren och människan, kan dekomponeras i rivelse-delar, som vi icke äro i stånd att fasthålla med uppmärksamheten i ^{kraftiga} klipp i vårt medvetande, äfven om ^{nya} näthinnor, såsom ohipelaktiskt sker, afficierna af dem. Jag omtalade amerikanaren Chyges ögonblicksfotografier, s. bland annat framställda hästens olika rivelsearter, och upprörde dem i följd af utomordentligt snabba rivelsemoment, som stego de bäste häst-kännare: hästmålare, karalleister och ridknektar, med häpnad, emedan de aldrig sett eller annat, att hästens lemmar någonsin intoge sådana ställningar. Jag anmärkte då äfven, att ~~de~~ våra målare redan börjat begagna sig af dessa lärdomar, ^{och hota} att alldeles revolutionera värdigt hästmåleri, och jag vågade äfven uttala en varning däremot, emedan de rivelse-ställningar, som nå-

23/5.93.

23/5. 93.

I Frankrike fortsätter den af Maybridge inslagna vägen af herrarna Marey, Démeury och andra. Robert de la Sizeranne, s. sett resultatet af dens verksamhet, yttrar med anledning därför i Rev. d. d. Mander: "En studierörelse af dens fotografibilder bevisar först öfverräkningen och oriktigheten i de stillningar de gifva djuren. Så långt man går tillbaka, och huru store de mest äro, som man studerar, som de omhög Rafael i Leonardo, gäller denna anmärkning. Hästar aldrig har en häst galopperat på en tegel i basrelief eller på ängarna eller vägen. Kunde behöfves fotografien icke för att övertyga oss om felan fel de Bruens i Dambocchios (Det. v. Laer) hästar ha; fördan på 1600-talet protesterade en kungl. målning mot de fula stillningar hans tids målare gifva sina hästar, när de skulle framställas gifva af vären eller för Michelle. Nu kausse protester de protester mot vägen för nämnde hästmålare, en Génicault, en Vernet. Ett enda exempel. När en häst sprungit öfver ett hinder i ända icke nätt marken, framställer han ~~hållande sina framben ut~~ ^{med frambenen lätt} böjda och med bakbenen ännu utsträckt. Det rätta är den raka motströken härtill. Frambenen hålles styra, ö bakbenen behålla den stillning de ha i kopplet. Men, anmärker hr de la Sizeranne med rätta, "det är icke nog med att visa felan i en konstnärlig tradition i afslagna dem; man måste i dens rätta det riktiga, och hur finna det? När man genomblädd äro bladen i Maybridges album, föblir man ruf för ganska olika i motströken i uttryck. Utöfvet behagfulla stillningar växla där med utöfvet groteska i för vår vanliga uppfattning onaturliga. Hvilka, prägar han, skola väljas?"

En naturalist af Couverts halt skulle kanske icke troha i valet. Han skulle blott försvaga sig öfver att vara tvungen att välja, emedan Couverts hade förkunnade sin princip för verkligt mål, att konstnären icke skall välja, icke en dens plats, frånifrån han skall afbilda sitt föremål, emedan alla synpunkter äro lika "naturliga" och fördeus kall lika goda. H. Couverts tillade emellertid, att om man blir tvungen att välja, skall man välja hvad som synes en fulast, emedan man annars kommer in på det plan, s. stettar med mot idealismen. Maybridges album ger Couverts lärjungar rikligt tillfälle att välja fula stillningar, till ex. den i det lilla galoppet, där

23/8. 93.

hatten synes stå stilla med tre ben i marken och det fjärde
 långt bakåt upp i luften, som om han ville stå en varg på nosen.
 Men hvad skulle de göra inför sådana ögonblicksprofningar, där
 mitthäns eller den ~~so~~ snabblyfande mannen synes stå alldeles
 stilla, ^{och} ~~medan~~ de likväl ^{är} afströdda, medan de ^{vara} i skarpeste lopp?
 Det finns i löpandet ögonblick, då den förspringande personen
 liknar en arkaisk bildstod, rak ö skyf i hela sin kropp och med båda
 benen stödda intill hvarandra. Och denna stillning är under ~~den~~
 springandet lika verklig, lika naturlig, som alla de andra ställning-
 game, och likväl omöjlig att välja, om målaren vill gripa ^{åskådaren}
 illusionen af rörelse.

Om någonting frugår härpå, så är det väl den sanning, att
 Kantnära icke kan, äfven om han ville, göra sig i allo till slaf af
 allt, hvad naturen i den s. k. verkligheten bjuder honom. Han är frungen
 att välja det, s. passas för his uppgift. Han ~~må~~ vill han, så som Courbet
 föreslog, då välja det fula i stället för det vackra, må det stå honom
 fritt, ~~helt~~ ^{helt} ~~af~~ ^{hvar} konstnär bör verka i enlighet med sin egen
 smak, sitt eget känslolif. Det må vara hi en sak, om han föredrager
 att måla ansikten, präta och vanskilda af ~~den~~ ^{den} ~~spet~~ ^{spet} ~~äl~~ ^{äl} ~~kan~~ ^{kan}, framför smida
 och friska ansikten. Men han må icke åberopa till sitt försvar det
 af Courbet mellan två sejdlar öl framkastade påståendet, att
 vårt omdöme om hvad s. är vackert och fullt beror endast och alle-
 nast af vanan, ~~och~~ ^{och} vanan är i stånd att försöka vår öga med
 mycket. Men vi äro mer vana vid att se felaktigt vuxna
 människor än välvuxna, mer vana vid att se estetiskt neutralt
 eller i något afseende estetiskt felaktigt ansikten än fullkom-
 ligt vackra, och likväl finna vi en grekisk ungdomsbildstod,
 eller en Bellinisk ängel eller en Sixtinsk madonna, fast vi
 sällan se dem, vackrare än till ex. en rödprorig, stormagad
 och kobent källarkund, s. vi se dagligen parren den gata vi gå.
 Vårt omdöme om hvad s. är vackert och fullt kunna för-
 villas af vanan; ~~helt~~ ^{helt} ~~om~~ ^{om} ~~vi~~ ^{vi} ~~icke~~ ^{icke} ~~ha~~ ^{ha} ~~upp~~ ^{upp} ~~starka~~ ^{starka} ~~eller~~ ^{eller} ~~uppsprade~~ ^{uppsprade}
 anlag för att se det vackra det bevisar med journalen. Men ^{den} ~~vår~~
 naturnidvändighet, s. bjuder oss att skilja mellan skönt och fullt,
 är en naturnidvändighet, och icke en vana, och rättet, hurpå
 den verkar, är grundadt i vår psykiska ö kroppslig organisation, lika
 vitt som den skilnad vi göra mellan harmoniska eller fula aktörer i sceniken.

23/3: 93.

Vanan spelar i K-estetiken och Konsten en helt annan roll än den,
 s. Coumbet inbillade sig. Ögonbilden ^{och} annat, s. ögonblicksfotografierna
 handgrepligt bevisar, är riktigheten af den iakttagelse, som psy-
 kologerna för länge sedan gjort, att ~~det subjektiva subjektivitet~~, vår
 njälsberöfsheten inverkar ofantligt på vårt sätt att se. Hvad s.
 tilltränger sig vår uppmärksamhet, hvad s. intresserar oss, se vi
 ofärdigt bättre än det, hvar för sig är likgiltiga. Turekhi ting ha
 under färden ~~ha~~ i dag hit till högskolan afmålats på ögat nä-
 rinom hos minna skärre, och likväl icke blifvit observerade, medan
 andra, s. icke afmålats sig tydligare, blifvit det. En människa, försäckt
 i sina tankar, kan storra med vidspärrade ögon framför sig utän att
 egentligen se någonting klart, emedan hon icke uppmärksammar ~~det~~.
 Ja är det äfven med uppmärksamhet af ett finmåls ritverk. De ritelse-
 moment, som ~~intresserar oss~~, emed oss, som till. ex. icke öfverensstämma
 med vår ~~förställning~~ om ~~ett~~ ^{en} ~~öppning~~ ritverk, dem fästa vi oss icke
 vid, och genom vanan kan det komma därhän, att vi icke ens se,
 dem, ehuru de kunna försigga långsammare än andra ritelse-
 moment, s. vi se. Därför kommer det, att barn, s. ännu icke blifvit
 vanans slavar, kunna i Maybridges ögonblicksfotografier igen-
 känna ritningarna hos djurets eller människans ~~ritverk~~, s.
 våra konstnärer icke känna igen. Därför kommer det, att japanska
 konstnärer, s. från beundranen teckna finmåls, s. äro i ritelse,
 se och afbilda den flygande fågeln på helt annat sätt än våra
 konstnärer göra det.

Det

23/5. 93.

1.

23/5. 93.

23/5.93.

23/3. 93.

